

Právní režim ochrany přírody a krajiny

teze přednášky
Podzim 2009

Prameny

- ◆ Mezinárodně právní dokumenty (zejména Úmluva o mokřadech, Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního bohatství, CITES, Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů, Úmluva o biologické rozmanitosti, Evropská úmluva o krajině)

Prameny

- ◆ Evropské komunitární právo
  - zejména:
    - ◆ Směrnice Rady č. 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků (směrnice o ptácích)
      - Druhová ochrana
      - Územní ochrana (vazba na Naturu 2000)
    - ◆ Směrnice Rady 92/43/EEC o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (směrnice o stanovištích) – vazba na Naturu 2000
    - ◆ Nařízení Rady č. 338/97/ES o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu, ve znění pozdějších změn, zejména nař. Komise č. 865/2006 (vazba na CITES)

Prameny

- ◆ zák.č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů – zák.č. 349/2009 Sb. a zák.č. 381/2009 Sb.
  - prováděcí předpisy
- ◆ Zákon č. 115/2000Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy
- ◆ Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a její nápravě a o změně některých zákonů
- ◆ Zák. č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, ve znění zák.č. 346/2009 Sb. - viz samostatná prezentace.
- ◆ další související předpisy

Vztah k jiným právním předpisům s dopady do přírody a krajiny

- ◆ § 90/4 ZoPK
  - !!!! – zák.č. 349/2009 Sb. toto ustanovení ZRUŠIL
    - ◆ Důsledky pro interpretaci vzájemného vztahu zák.č. 114/1992 Sb. a dalších předpisů, které se týkají přírody v „širším smyslu“ – zákon o ochraně ZPF, lesní zákon, vodní zákon, horní zákon, stavební zákon, zákon o rybářství, zákon o myslivosti
    - ◆ Nutno zohlednit i při práci s dosavadní judikaturou
    - ◆ Význam ust. § 65 – dotčení zájmů ochrany přírody
      - Orgán státní správy vydávající rozhodnutí podle zvláštních předpisů, jimiž mohou být dotčeny zájmy chráněné zákonem o ochraně přírody, tak činí jen po dohodě s orgánem ochrany přírody, není-li v zákoně předepsán jiný postup
        - ◆ nutno zvažovat i dopady nového správního řádu
- ◆ speciální vazba na území, kde působí ministerstvo obrany

Cíl, charakter a „rozdělení“ ochrany přírody

- ◆ OCHRANA PŘÍRODY – VEŘEJNÝ ZÁJEM - § 58 ZoPK
- ◆ Účel ochrany – udržení a obnova přírodní rovnováhy v krajině, rozmanitosti forem života...přitom je třeba zohlednit hospodářské, sociální a kulturní potřeby obyvatel a regionální a místní poměry (§ 1 ZoPK)

- ◆ Ochrana přírody
  - ◆ - obecná - územní
  - ◆ - druhová
  - ◆ - zvláštní - územní
  - ◆ - druhová
- ◆ vzájemný vztah obecné a zvláštní ochrany přírody

Obecná ochrana – územní

- ◆ **Ochrana územních systémů ekologické stability**
- ◆ **Ochrana významných krajinných prvků**
- ◆ **Ochrana krajinného rázu**
- ◆ **Význam vyhlašování tzv. přechodně chráněných ploch**
- ◆ **Ochrana jeskyní**

ÚSES

- ◆ Vymezení
- ◆ Ochrana
  - veřejný zájem
  - povinnost vlastníků, obcí, státu
  - vazba na § 59 ZoP
- ◆ Vazba na územní plánování

VKP

- ◆ § 3 odst. 1 písm. b)
  - Ex lege
  - Registrované - § 6
- ◆ Závazné stanovisko orgánu ochrany přírody k zásahům, které by ,mohly vést k poškození nebo zničení
- ◆ Lesy – spec. režim závazných stanovisek k LHP a LHO, vazba na Naturu 2000

Krajinný ráz

◆ § 12

- Souhlas k umístování a povolování staveb, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz
- Přírodní park

Přechodně chráněná plocha

- ◆ Území s dočasným nebo nepředvídaným výskytem významných rostlinných nebo živočišných druhů, nerostů, paleontologických nálezů
- ◆ Dále z jiných vážných důvodů – vědeckých, studijních, informačních
- ◆ ISA
- ◆ Újma nikoli nepatrná – finanční náhrada

Jeskyně

- ◆ Majetkoprávní režim - § 61 odst. 3ZOP
- ◆ Pojem – jeskyně jsou podzemní prostory vzniklé působením přírodních sil, včetně jejich výplní a přírodních jevů v nich
- ◆ , režim ochrany - § 10 ZOPK
- ◆ - zákaz ničit, poškozovat, měnit dochovaný stav
- ◆ Výjimka – převaha veřejného zájmu
- ◆ Průzkum, výzkum, další aktivity -povolení
- ◆ Zjištění jeskyně
  - Oznamovací povinnost osoby oprávněné k dobývání nebo provádějící geologický průzkum
  - Zastavení prací na nezbytně nutnou dobu

Obecná ochrana druhová

- ◆ Ochrana volně žijících živočichů
– včetně handicapovaných
- ◆ Ochrana volně žijících ptáků (§ 5a ZoPK)
- ◆ Ochrana planě rostoucích rostlin
- ◆ Ochrana dřevin rostoucích mimo les
- ◆ Ochrana paleontologických nálezů

Ochrana rostlin a živočichů

- ◆ Všechny druhy chráněny před
  - Zničením
  - Poškozením
  - Sběrem či odchytém
  - Který vede nebo mohl by vést k jejich ohrožení na bytí nebo vést k degeneraci nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí
  - Oprávnění orgánu ochrany zakázat nebo omezit rušivou činnost – nově opatřením obecné povahy
  - Povinnosti při provádění zemědělských, lesnických prací, stavebních a dalších činnostech
    - ◆ - postupovat tak, aby nedocházelo k nadměrnému úhynu rostlin a zraňování živočichů, ničení jejich biotopů
    - ◆ záměrné rozšíření geograficky nepůvodního druhu jen s povolením orgánu ochrany přírody

Péče o handicapované živočichy

- ◆ Zák.č. 312/2008 Sb., kterým se mění mj. i zákon o ochraně přírody a krajiny
  - handicapované zvíře
    - ◆ Volně žijící zvíře, které je v důsledku zranění, nemoci nebo jiných okolností trvale či dočasně neschopno přežít ve volné přírodě – dle § 3 písm. f) zákona na ochranu zvířat proti týrání
  - záchranné stanice
    - ◆ Zařízení, které na konkrétně vymezeném území působnosti zajišťuje komplexní péči o všechny živočichy dočasně neschopné přežít ve volné přírodě s cílem navrátit je do přírody
    - ◆ - záchrannou stanicí lze provozovat pouze na základě rozhodnutí MŽP o povolení k provozování záchranné stanice

Ochrana volně žijících ptáků

◆ § 5a ZOPK

◆ Zákaz

- Úmyslného usmrcování nebo odchyt
- Úmyslné poškozování, ničení hnízd
- Sběr vajec
- Úmyslné vyrušování ptáků
- Držení ptáků, jejichž lov a odchyt jsou zakázány
- Zákaz prodeje, držení za účelem prodeje
- Povinnost prokázat původ
- Vazba na předpisy o myslivosti
- Vztah obecné a zvláštní ochrany ptáků

Ochrana dřevin

- ◆ § 8 a násl.
- ◆ Změna zák.č. 349/2009 Sb.
- ◆ povolení není třeba, jen když je výslovně stanoveno
  - podmínky vydání povolení
    - ◆ závažné důvody po vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin
    - ◆ Kácení dřevin na silničních pozemcích
      - Povolení
      - Jen po dohodě se silničním správním úřadem
    - ◆ Kácení dřevin u železničních drah
      - Jen po dohodě s drážním správním úřadem
    - ◆

Ad kácení dřevin

- ◆ **Kácení na základě oznámení** (tj.povolení není třeba)
- ◆ **Předchozí oznámení:**
  - Z důvodů pěstebních
    - ◆ Za účelem obnovy nebo provádění výchovné probírky porostů
  - Při údržbě břehových porostů, prováděné při správě vodních toků)
  - K odstraňování dřevin v ochranném pásmu zařízení elektrizační a plynárenské soustavy při provozování těchto soustav
  - Ze zdravotních důvodů, není-li stanoveno jinak
  - Oznámení nejméně 15 dnů předem orgánu ochrany přírody
  - Ten může pozastavit, omezit, zakázat, pokud odporuje požadavkům ochrany dřevin
- ◆ **Následné oznámení**
  - Bezprostřední ohrožení života,zdraví, škody značného rozsahu
  - Do 15 dnů po provedení
- ◆ **Ani povolení, ani oznámení**
  - Kácení dřevin se stanovenou velikostí, popř. jinou charakteristikou
- ◆ **Další specifika kácení dřevin – viz vodní zákon**
  - § 59 odst. 1 písm. j)

Ad kácení dřevin

- ◆ Náhradní výsadba
  - ke kompenzaci ekologické újmy
  - může uložit orgán ochrany přírody v rozhodnutí o povolení kácení dřevin
- ◆ vč. povinnosti následné péče max. na dobu 5ti let
- ◆ Odvody - § 9 odst. 3
  - za povolené kácení
  - za protiprávní kácení
  - Zmocnění nebylo naplněno

Zvláštní ochrana územní

- ◆ **Kategorie zvláště chráněných území:**
  - velkoplošná
- ◆ Národní park
- ◆ Chráněná krajinná oblast
  - maloplošná
- ◆ Národní přírodní rezervace
- ◆ Přírodní rezervace
- ◆ Národní přírodní památka
- ◆ Přírodní památka
- ◆

Národní parky

- ◆ Základní podmínky ochrany
- ◆ Bližší podmínky ochrany
- ◆ Výjimky
- ◆ Zónace
- ◆ Plány péče
- ◆ Ochranné pásmo
- ◆ Návštěvní řád
- ◆ Závazná stanoviska
- ◆ Rada NP

Chráněné krajinné oblasti

- ◆ Základní podmínky ochrany
- ◆ Bližší podmínky ochrany
- ◆ Výjimky
- ◆ Vyhlášení
- ◆ Závazná stanoviska

Národní přírodní rezervace

- ◆ Základní podmínky ochrany
- ◆ Bližší podmínky ochrany
- ◆ Výjimky
- ◆ I smluvní ochrana ve vztahu k EVL

Přírodní rezervace

- ◆ Základní podmínky ochrany
- ◆ Výjimky
- ◆ I smluvní ochrana ve vztahu k EVL

Národní přírodní památky

- ◆ Základní podmínky ochrany
- ◆ Výjimky
- ◆ I smluvní ochrana ve vztahu k EVL

Přírodní památky

- ◆ Základní podmínky ochrany
- ◆ Výjimky
- ◆ I smluvní ochrana ve vztahu k EVL

Závazná stanoviska

- ◆ § 44 ZoPK
  - vazba na řízení podle stavebního zákona
  - Vazba na řízení podle vodního zákona
  - V bližších ochranných podmínkách (tj. i u maloplošných ZCHÚ) lze vymezit činnosti a zásahy, které jsou vázány na předchozí souhlas orgánu ochrany přírody
- ◆ Povaha stanoviska
- ◆ Soudní přezkoumatelnost

Souhlasy v ochranných pásmech

◆ § 37 ZOPK

◆ Ke

- stavební činnosti,
- terénním úpravám
- vodohospodářským úpravám
- k použití chemických prostředků
- ke změnám kultury pozemku
- ke stanovení způsobu hospodaření lesích

Výjimky ze zákazů ve zvláště chráněných územích

- ◆ § 43
- ◆ nově koncipovaný zák.č. 349/2009 Sb.
- ◆ týká se velkoplošných i maloplošných zvláště chráněných území
- ◆ I.
  - pokud veřejný zájem výrazně převažuje nad zájmem ochrany přírody
  - schvaluje v každém jednotlivém případě vláda
- ◆ výjimku uděluje MŽP
  - ◆ do 60dnů od obdržení žádosti ji předloží vládě
  - ◆ do 30 dnů od projednání ve vládě vydá MŽP rozhodnutí podle usnesení vlády
- ◆ II:
  - Jiný veřejný zájem převažuje nad zájmem ochrany přírody nebo v zájmu ochrany přírody nebo pokud povolená činnost významně neovlivní zachování stavu předmětu ochrany ZCHÚ
    - ◆ Výjimku uděluje příslušný orgán ochrany přírody

Zvláštní ochrana přírody druhová

- ◆ Památné stromy
- ◆ Zvláště chráněné rostliny
- ◆ Zvláště chránění živočichové
- ◆ Zvláštní ochrana nerostů

Památné stromy

- ◆ Mimořádně významné stromy, jejich skupiny, stromořadí
- ◆ Vyhlašování rozhodnutím
- ◆ Zákaz poškozování
- ◆ Ošetřování se souhlasem orgánu ochrany
- ◆ Ochranné pásmy – vyhlášené
  - ◆ - ex lege – poloměr desetinásobku průměru kmene měřeného ve výši 130 cm nad zemí
- ◆ Zákazy v ochranných pásmech památných stromů
- ◆ Výjimky ze zákazů u památných stromů (§ 56)
- ◆ Evidence a označování památných stromů – ústřední seznam ochrany přírody

Zvláště chráněné rostliny

- ◆ Kategorizace:
- ◆ a) kriticky ohrožené
- ◆ b) silně ohrožené
- ◆ c) ohrožené
- ◆ - Příloha vyhlášky č. 395/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- ◆ Ochrana:
  - **ve všech podzemních a nadzemních částech a ve všech vývojových stádiích, i „mrtvé“ – uhynulé**
  - **Zákaz sbírat, trhat, vykopávat, poškozovat, ničit jinak rušit ve vývoji**
  - **Zákaz držet, pěstovat, dopravovat, prodávat, vyměňovat nebo nabízet za účelem prodeje nebo výměny**
    - ◆ **Možné při prokázání původu**

U ohrožených ochrana ne:

- **pokud rostou přirozeně uvnitř jiných kultur a ničeny při jejich běžném obhospodařování**
  - ◆ **pro druhy rostlin kriticky a silně ohrožených je možné uzavřít dohodu o způsobu hospodaření mezi orgánem ochrany a vlastníkem nebo nájemcem pozemků**
- pokud jsou pěstovány v kulturách povoleným způsobem
- pocházejí z dovozu a nejsou předmětem ochrany podle mezinárodní smlouvy

Oprávnění vysévat, vysazovat uměle pěstované ZCHR mimo kultury a zastavěná území obce

- nutný souhlas orgánu ochrany přírody

Zvláště chránění živočichové

- ◆ Kategorizace
- ◆ a) kriticky ohrožené
- ◆ b) silně ohrožené
- ◆ c) ohrožené
- ◆ Viz příloha vyhl.č. 395/1992 Sb., ve znění pozdějších doplnění
- ◆ ochrana ve všech vývojových stádiích, ochrana i přirozených i umělých sídel a jejich biotopu
- ◆ Základní podmínky ochrany
  - Zákazy – škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje – chytat, chovat v zajetí, rušit, zraňovat, usmrcovat, sbírat, ničit, poškozovat, přemísťovat vývojová stadia
  - Zakázáno držet, chovat, prodávat, vyměňovat, nabízet za účelem prodeje nebo výměny
  - neplatí, kdy zásah prokazatelně nezbytný v důsledku běžného obhospodařování nemovitostí nebo jiného majetku nebo z důvodů hygienických, ochrany veřejného zdraví, veřejné bezpečnosti anebo leteckého provozu – nutné ale stanovisko orgánu ochrany
- ◆ Bližší ochranné podmínky
  - vyhl.č. 395/1992 Sb.
- ◆ Živočichové odchovaní v lidské péči
  - osvědčení
  - Vypouštění ZCHŽ odchovaných v lidské péči do přírody
    - ◆ Nutný souhlas orgánu ochrany přírody

Společné prostředky ochrany (ZCHR i ZCHŽ)

- ◆ Prokázání původu - § 54 ZoPK
  - ZCHR + ZCHŽ dle § 48 zák. o ochraně přírody
  - R + Ž dle mezinárodních smluv
  - R + Ž dle zák.č. 100/2004 Sb.
- ◆ Režim „obchodu“
  - zák.č. 100/2004 Sb. o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi , ve znění zák.č. 346/2009 Sb.
- ◆ Záchranné programy - § 52 ZoPK
- ◆ Výjimky ze zákazů - § 56
- ◆ Předchozí souhlas- § 57 ZoPK

Zvláštní ochrana nerostů

- ◆ Ochrana in situ – na místě výskytu
- ◆ Zákaz poškozovat, sbírat bez povolení orgánu ochrany
- ◆ Seznam – stanoví zvl. p35ředpis – dosud nebyl vydán

Orgány ochrany přírody (§ 75 a násl)

- ◆ Obecní úřady
- ◆ Pověřené obecní úřady
- ◆ Obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- ◆ Krajské úřady
- ◆ Správy NP a CHKO MŽP
  - (pozor viz. zák.č.381/2009 Sb.)
- ◆ Újezdní úřady MO
- ◆ Formy činnosti
  - NPA, ISP, VPS, nově i OOP, závazná stanoviska

Stráž přírody

- ◆ Ustavuje ji
  - Krajské úřady
  - Správy NP a správy CHKO
  - FO za podmínek stanovených zákonem
- ◆ Veřejný činitel
- ◆ Oprávnění
  - Zjišťovat totožnost osob, které porušují předpisy na ochranu přírody
  - Ukládat a vybírat blokové pokuty za přestupky
  - Vstup na cizí pozemky
  - Zadržet ke zjištění totožnosti osobu, kterou přistihnou při porušování předpisů o ochraně přírody, předat ji orgánu Policie ČR
  - Požadovat pomoc nebo součinnost orgánů Policie ČR, popř. obecní policie

Agentura ochrany přírody a krajiny

- ◆ Organizační složka státu, řízená MŽP
- ◆ Předmět činnosti – zejména:
  - Sledování stavu biotopů a druhů
  - sledování stavu a změn vybraných druhů přírody a krajiny
  - vedení Ústředního seznamu ochrany přírody
  - vytváření a správa informačního systému ochrany přírody
  - Odborná činnost ve vztahu k výkonu státní správy včetně znalecké činnosti
  - CITES
  - Pod AOP spadají správy CHKO
- pozn. návrh, aby AOP jako celek byla správním orgánem nebyl schválen

Odpovědnost na úseku ochrany přírody a krajiny

- ◆ **Odstranění následků neoprávněných zásahů („nápravná opatření“)- § 86 ZoPK**
  - uvedení do původního stavu - § 86 ZoPK – tj.odstranění následků neoprávněných zásahů
  - náhradní opatření - § 86 ZoPK
- ◆ **Správně právní odpovědnost – přestupky, jiné správní delikty**
- ◆ **Odebrání nedovoleně držení jedinců zvláště chráněných druhů (§ 89 ZoPK) – vlastníkem se stává stát**
- ◆ **Občanskoprávní odpovědnost**
- ◆ **Zvláštní odpovědnost – odpovědnost za škodu způsobenou zvláště chráněnými živočichy**
  - - zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených zvláště chráněnými živočichy – bobr evropský, vydra říční, kormorán velký, los evropský, medvěd hnědý, rys ostrovid, vlk
- ◆ **Odpovědnost za ekologickou újmu - zák.č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů**
  - Na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin, na přírodních stanovištích
- ◆ **trestněprávní odpovědnost**

Vstupy

- ◆ - orgány ochrany přírody
  - § 62 ZoPK
- ◆ přístup do krajiny
  - § 63 ZoPK
- ◆ - subjekty za účelem zajištění péče
  - § 69 ZoPK

Náhrada za ztížení zemědělského nebo lesního hospodaření - § 58 ZoPK

- ◆ - vlastník , nájemce zemědělské půdy, lesního pozemku, rybníka s chovem ryb nebo vodní drůbeže - pokud jim vznikne nebo trvá v důsledku omezení vyplývajícího z části 3. – 5. ZoPK (zvláště chráněná území, NATURA 2000, památné stromy, zvláště chráněné druhy živočichů, rostlin a nerostů), včetně prováděcích předpisů nebo rozhodnutí vydaného na jejich základě a nebo z omezení vyplývajícího z opatření v plánech systémů ekologické stability podle § 4 odst. 1. UJMA, má NÁROK na její finanční náhradu
  - jen jednomu (vlastníkovi nebo nájemci), pokud oba, přednost vlastník
  - z prostředků státního rozpočtu
  - písemné uplatnění
  - nárok zaniká, pokud uplatnění nároku nebylo příslušnému orgánu ochrany přírody
  - Nárok trvá i v případě převodu nebo přechodu vlastnického práva nebo práva nájmu
  - Judikatura k povaze náhrady a rozhodování o nároku
- ◆ doručeno do 3 měsíců od skončení kalendářního roku, v němž újma vznikla nebo trvala
- ◆ - podrobnosti
  - **Vyhl.č. 432/2005 b. – zemědělské podnikání**
  - **Vyhl.č. 335/2006 Sb. – lesní hospodaření**

Omezení vstupu

- ◆ § 64 ZoPK – z důvodu ochrany přírody, souladné s čl. 14/3 LZPS

Biologické hodnocení

◆ § 67 ZoPK

– Pojem

- ◆ Přírodovědný průzkum dotčených pozemků
  - ◆ Hodnocení zamýšleného zásahu na rostliny a živočichy
- o jeho nezbytnosti rozhoduje orgán ochrany přírody, určuje i osobu, která je provede
- zajišťuje investor
- Provedení se neuloží, pokud probíhá EIA

Omezení a zákaz činnosti

- ◆ Orgán ochrany přírody je oprávněn
  - stanovit FO a PO podmínky pro výkon činnosti, která by mohla způsobit nedovolenou změnu obecně nebo zvláště chráněných částí přírody
    - popř. takovou činnost zakázat
    - !!! Tj. i v situaci, kdy má subjekt povolení podle jiných předpisů

Účast občanů, občanská sdružení

- ◆ § 70 ZoPK
  - podmínky uplatnění
  - vztah k řízením podle ZOPK
  - vztah k řízením podle jiných právních předpisů
  - !!! V současné době projednáván v PS PČR návrh na změnu § 70 – výslovně vyloučit možnost účastenství občanských sdružení ve stavebním řízení
- ◆ § 72 – účast obcí

Ústřední seznam ochrany přírody

- ◆ evidence ZCHÚ, EVL, PO a chráněných oblastí podle § 39 ZoPK
- ◆ veřejný